

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор Херсонського державного
університету

Олександр СІВІЖКОВСЬКИЙ

НАСКРІЗНА ПРОГРАМА
ПРАКТИКИ

Факультет соціально-психологічний

Кафедра соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології

Галузь знань 05 Соціологічні та поведінкові науки

Спеціальність 054 Соціологія

Освітня програма «Соціологія»

Курс 2,3,4

Ступінь вищої освіти «бакалавр»

Форма навчання: денна/заочна

ПОГОДЖУЮ

Проректор з навчальної та
науково-педагогічної роботи

Віталій КОБЕЦЬ

«18» 09 2020 р.

Херсон 2020 р.

Програма розроблена:

1. Шапошниковою Іриною Василівною, професором кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології, доктором соціологічних наук.
2. Черкашиною Тетяною Олександрівною, доцентом кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології, кандидатом соціологічних наук.

Програма розроблена на основі типової програми з практик

Декан факультету Ірина ШАПОШНИКОВА

Затверджена на засіданні кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології
Протокол № 2 від « 11 » вересня 2020 р.

Завідувач кафедри

Тетяна КОРШУН

Схвалено науково-методичною радою факультету
Протокол 1 від «15» вересня 2020 р.

Голова ради

Володимир ГУРІЧ

1. ВСТУП

Практична підготовка студентів як одна із форм навчального процесу є необхідною складовою частиною підготовки фахівців у закладах вищої освіти і покликана забезпечити набуття студентами практичних професійних навичок та вмінь.

Практика у визначенні свого змісту та регулюванні механізмів організації спирається на «Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України», затверджене наказом Міністерства освіти України від 8 квітня 1993 року № 93; освітньо-кваліфікаційну характеристику бакалавра; освітньо-професійну програму підготовки бакалавра, що забезпечують системність та послідовність формування у студентів професійних навичок протягом всього навчання. Базові напрями вдосконалення практичної підготовки окреслює Закон України «Про вищу освіту». Затребувані суспільством соціальні навички і професійна компетентність формуються у студентів протягом усіх років навчання з першого по четвертий курс та послідовно поглиблюється й ускладнюється протягом всього періоду навчання.

ГРАФІК ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИКИ

Курс	Вид практики	Семестр	Тривалість проведення	База практики	Відповідальний підрозділ
2	Навчальна (інтерв'юерська)	4	24.05.2021 04.06.2021	Згідно переліку баз практики	Кафедра соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології
3	Навчальна (перманентна)	6	24.05.2021 04.06.2021	Згідно переліку баз практики	Кафедра соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології
4	Виробнича (науково-дослідницька)	8	05.04.2021 14.05.2021	Згідно переліку баз практики	Кафедра соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології

2. МЕТА І ЗАВДАННЯ ПРАКТИКИ

Метою практичної підготовки соціологів є закріплення набутих студентами знань, навичок та вмінь, які мають безпосередній вплив на професійний та особистісний рівень майбутнього спеціаліста. Студенти поступово повинні оволодіти навичками проблемного соціологічного і соціально-гуманітарного мислення; визначення та творчого аналізу проблем суспільного життя, тенденцій його розвитку.

Соціолог повинен реалізувати на практиці вміння системно аналізувати соціальну реальність; вміти використовувати різноманітні методологічні підходи та методики її вивчення; вирішувати проблеми, що виникають протягом практики. Виконання цих завдань повинно спиратися на глибокі теоретичні знання, а також на вміння

демонструвати і реалізовувати особистісні якості, в тому числі, організаційного і професійного характеру.

3. НАВЧАЛЬНА(ІНТЕРВ'ЮЄРСЬКА) ПРАКТИКА (2 КУРС)

3.1. Мета і завдання навчальної (інтерв'юєрської) практики:

Мета навчальної (інтерв'юєрської) практики:

- 1)удосконалити і закріпити теоретичні знання з циклу гуманітарної, професійної та практичної підготовки;
- 2)сформувати навички практичної роботи у процесі соціологічного дослідження;
- 3) ознайомитися з технологією отримання, обробки, аналізу і використання соціологічної інформації.

Завдання практики:

- закріплення і практичне використання здобутих теоретичних знань з фахових дисциплін;
- формування професійної ідентифікації майбутніх студентів та професійної самосвідомості;
- накопичення досвіду виконання професійних обов'язків, виховання почуття персональної відповідальності;
- формування вмінь і навичок діагностичної функції соціолога;
- вивчення технологій опитування, інтерв'ювання та анкетування;
- ознайомлення з технікою застосування методу аналізу документів;
- ознайомлення із загальною послідовністю обробки, аналізу і використання соціологічної інформації;

Програмні компетентності та результати:

Після успішного проходження навчальної (інтерв'юєрської) практики здобувач формуватиме наступні програмні компетентності та результати навчання:

Інтегральна компетентність - здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у соціальній сфері або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів збору соціологічної інформації.

Загальні компетентності:

- ЗК01. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.
- ЗК03. Здатність працювати в команді.
- ЗК06. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.
- ЗК09. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.
- ЗК10. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
- ЗК07. Навички міжособистісної взаємодії.

Фахові компетентності:

- ФК01. Здатність оперувати базовим категоріально-понятійним апаратом соціології.
- ФК03. Здатність аналізувати соціальні зміни, що відбуваються в Україні та світі в цілому.
- ФК04. Здатність збирати, аналізувати та узагальнювати соціальну інформацію з використанням соціологічних методів.
- ФК05. Здатність самостійно планувати, організовувати та проводити соціологічне дослідження
- ФК06. Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.
- ФК07. Здатність презентувати результати соціологічних досліджень для фахівців та нефаківців

ФК08. Здатність дотримуватися у своїй діяльності норм професійної етики соціолога.

Програмні результати:

ПРН01. Використовувати понятійний апарат соціології в освітній, дослідницькій та інших сферах професійної діяльності.

ПРН03. Застосовувати положення соціологічних теорій та концепцій до дослідження соціальних змін в Україні та світі.

ПРН04. Пояснювати закономірності та особливості розвитку і функціонування соціальних явищ у контексті професійних задач.

ПРН05. Вільно спілкуватися державною та іноземною / іноземними мовами усно і письмово з професійних питань.

ПРН06. Ефективно виконувати різні ролі (зокрема організатора, комунікатора, критика, генератора ідей, виконавця тощо) у команді в процесі вирішення фахових задач.

ПРН12. Знати та дотримуватися етичних норм професійної діяльності соціолога.

3.2. Зміст практики

Навчальна (інтерв'юєрська) практика студентів передбачає три етапи:

1. Підготовчий.

На цьому етапі викладачі кафедри розробляють програму практики. Протягом семестру, що передуює практиці, студенти ознайомлюються з програмою; на її основі розробляють індивідуальні плани роботи, з урахуванням специфіки установи — бази практики. Керівник практики перевіряє і коригує плани згідно з функціональними обов'язками соціолога, а також з темою дипломної роботи студента. За тиждень до початку практики кафедра організовує установчу конференцію, де визначаються мета, завдання, які повинен реалізувати практикант, і закріплення студентів за керівниками-викладачами (методистами), які керуватимуть практикою.

2. Основний.

Робочий день практиканта визначається правилами трудового розпорядку та режимом роботи установи або організації бази практики. Кожний студент працює за індивідуальним планом. План навчальної практики необхідно побудувати так, щоб у ньому максимально розкривались функції, які виконує студент у практичній діяльності. З огляду на зазначені вимоги індивідуальний план повинен бути спрямованим на формування необхідних майбутньому соціологу практичних вмінь і навичок, зокрема: соціологічне дослідження вибраної групи респондентів, визначення факторів, що впливають на поведінку (уподобання, орієнтацію) членів групи в типових ситуаціях. Практика починається з ознайомлення з організацією, керівником, напрямами практичної діяльності бази практики.

Безпосереднє вивчення групи респондентів передбачає насамперед ознайомлення з документацією, де містяться демографічні та соціальні параметри цільової групи і характер її діяльності впродовж минулих років. У пропедевтичних бесідах з'ясовуються інтереси і цінності членів групи, мотивація та норми поведінки її членів. Під час проходження практики студент-практикант спостерігає за поведінкою респондентів у різних ситуаціях, фіксує їх реакції на зовнішні впливи, узагальнює соціально-психологічну інформацію про респондентів, отриману в результаті анкетування. Утруднення, що виникають у практиканта впродовж навчальної практики, усуваються завдяки груповим та індивідуальним консультаціям з керівником практики від кафедри. Найчастіше утруднення пов'язані з визначенням завдань взаємодії практиканта з групою респондентів, виробленням стратегії роботи з ними. В обов'язки консультанта входить аналіз діяльності практиканта на основі аналізу утруднень і недоліків у його практиці. Консультант допомагає скласти план проходження дослідження і здійснює поточну корекційну роботу на індивідуальних консультаціях.

Практикант веде щоденник навчальної практики, а також вивчає відповідні матеріали.

3. Завершальний етап.

На цьому етапі студент-практикант узагальнює отримані результати і складає звіт про проходження практики, що повинен містити результати дослідження, відгук керівника практики, застосовувані методики, зразки опитувальних листів і анкет, висновки практиканта в результаті системного спостереження за поведінкою членів групи, результати тестування, експерименту тощо.

3.2.1. Види робіт під час практики

- ознайомлення з програмою практики і змістом роботи;
- участь в інструктивних зборах, що проводяться на базах практик;
- складання матеріалів для проведення інтерв'ю;
- проведення інтерв'ю;
- отримання і аналізування результатів роботи.

3.2.2. Список рекомендованої літератури:

1. Богдан О. Що варто знати про соціологію та соціальні дослідження? Посібник-довідник для громадських активістів та всіх зацікавлених. К.: Дух и Літера, 2015. - 380 с., 3 іл.
2. Людвиченко В.О. Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни "Програмування соціологічних досліджень" (для бакалаврів). -К.: МАУП, 2019. - 36с.
3. Методологія та методи збору соціологічної інформації / Укл. Сапелкіна О.В. – К.: Акад. праці і соц. відносин Федер. проф. спілок України, 2010. - 72 с.
4. Методичні рекомендації до практичних занять з дисципліни «Основи соціальних досліджень» для здобувачів освітнього ступеня «бакалавр» зі спеціальності 232 «Соціальне забезпечення» усіх форм навчання [Електронний ресурс] / [Упоряд. : Журба І.О.] ; М-во освіти і науки України, Черкас. держ. технол. ун-т. – Черкаси : ЧДТУ, 2018. – 23 с.
5. Навчальний посібник з курсу „Соціологічні дослідження в освіті” для осіб, що навчаються в магістратурі за спеціальністю «Педагогіка вищої школи». / О.А. Марущенко, Ю.С. Сіда. – Харків: ХНМУ, 2015. – 32 с.
6. Гудзеляк І. І., Котик Л. І., Ванда І. В. Соціологія: навчально-методичний посібник для самостійної роботи студентів напряму підготовки 6.040104 – Географія. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2013. – 95 с
7. Конверський А. Основи методології та організації наукових досліджень. К. Центр навчальної літератури, 2017. 350 с.
8. Демченко І. Л. Навчальний посібник для працівників органів місцевого самоврядування із проведення досліджень громадської думки на місцевому рівні. Київ, 2013. 25 с. URL :
9. https://auc.org.ua/sites/default/files/posibnyk_z_provedennya_doslidzhen_v_eb.pdf
10. Максимович О. В. Основи методології та методів соціологічних досліджень: навчально-методичний комплекс для студентів напряму 0301 «Філософія». Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2011. 112 с.
11. <http://i-soc.com.ua/>
12. <https://dif.org.ua/>
13. <https://razumkov.org.ua/>

14. <http://www.nbuu.gov.ua>
15. <http://korolenko.kharkov.com>
16. <http://www.lib.ua-ru.net>
17. https://auc.org.ua/sites/default/files/posibnyk_z_provedennya_doslidzen_v_eb.pdf

3.2.3. Методичні рекомендації

Обов'язки студента щодо проходження практики:

1. Пройти на кафедрі інструктаж про порядок її проходження та інструктаж з техніки безпеки, протипожежної безпеки, виробничої санітарії (під особистий підпис) і попередження нещасних випадків; одержати від керівника практики всі необхідні документи (індивідуальні завдання, методичні рекомендації та ін.);

2. Своєчасно прибути на базу практики, у повному обсязі виконувати всі завдання, передбачені програмою практики, а саме:

- ознайомитись з рекомендованою літературою;
- одержати у керівника практики консультацію з організаційних та методичних питань;
- взяти участь в інструктивних зборах, які організовує деканат факультету;
- узгодити і подати для затвердження керівнику практики календарний план роботи та під час практики дотримуватись термінів його виконання;
- відповідати за виконану роботу;
- до закінчення терміну проходження практики подати на кафедру календарний план, щоденні записи навчальної практики і звіт про проходження практики;
- завчасно підготувати письмовий звіт за результатами практики і захистити його на засіданні комісії.

Студент має право в разі незадоволення оцінкою чи характеристикою керівника від бази практики звернутись до деканату з проханням перевірити звітну документацію або замінити місце практики. У разі захворювання чи інших обставин, що перешкоджають студенту успішно пройти практику, йому надається право повторно пройти практику без відриву від навчання (за умови подання довідки, лікарняного листа).

Обов'язки керівника практики:

- під час підготовки до практики ознайомити студентів з програмою практики, ознайомити з навчально-методичною документацією і отримати вказівки щодо проведення певного виду практики;
- проконтролювати підготовленість бази та об'єктів практики і в разі потреби вжити заходів щодо їх підготовки;
- безпосередньо перед початком практики провести з практикантами інструктаж з техніки безпеки, виробничої санітарії та протипожежної безпеки;
- систематично контролювати виконання програми практики студентами згідно з індивідуальними графіками;
- надавати консультації студентам з організаційних та методичних питань практики;
- контролювати ведення щоденних записів навчальної практики студентів та написання звіту;
- контролювати дотримання правил внутрішнього розпорядку, встановленого на базі практики;
- ознайомити студентів з програмою практики, уточнити їх індивідуальні завдання;
- перевіряти звіти з практики і проводити їх захист здійснювати методичне керування і надавати допомогу студентам при виконанні відповідних розрахунків;
- систематично інформувати кафедру щодо процесу проходження навчальної практики;

·взяти участь у роботі комісії, призначеної завідувачем кафедри, з проведення захисту звітів з практики студентів;

·після закінчення практики скласти короткий письмовий звіт про результати практики і захист звітів разом із зауваженнями і пропозиціями щодо вдосконалення практичної підготовки студентів.

3.3. Форми і методи контролю

Формою контролю ступеня набуття практичних навичок з практики є залік з диференційованою оцінкою.

Умовою допуску студента до підсумкового заліку є виконання програми практики, наявності позитивних оцінок з поточного контролю і представлення оформленого «Завдання-звіту».

Під час проходження навчальної інтерв'юєрської практики контролюється та оцінюються наступне:

- трудова дисципліна, щоденна робота студентів;
- підготовленість студентів до проведення соціологічного дослідження;
- підготовленість студентів до проведення аналітичної роботи зі статистичною базою;
- проведення студентами роботи щодо формування вибірки соціологічного опитування, плану проведення інших видів соціологічних досліджень;
- результативність всіх видів діяльності практиканта відповідно програмі;
- вчасна розробка і надання керівникам практики звітної документації.

3.4. Вимоги до звіту

Після завершення навчальної інтерв'юєрської практики студент подає керівнику для перевірки необхідну документацію: щоденник проходження практики; звіт про виконання програми та індивідуального плану практики. Звіт про проходження практики повинен містити конкретний опис виконаної студентом роботи, відомості про виконання усіх розділів програми практики та індивідуального завдання, висновки та пропозиції. Текст звіту може містити відповідні розрахунки, пояснення, таблиці, схеми, діаграми тощо.

Складений студентом звіт повинен мати наскрізну нумерацію сторінок. Аркуші повинні бути зшиті. Перевіряє і затверджує звіт керівник практики як від базового підприємства, так і від кафедри; рецензію керівника практики від кафедри на виконану роботу практиканта; результати анкетного опитування або інші результати діагностичного дослідження залежно від індивідуального завдання і специфіки установи — бази практики; характеристику на студента-практиканта з аналізом виконаних видів роботи, написану та завірену керівником установи — бази практики.

Документи передаються викладачу, який керує практикою. Захист практики відбувається на засіданні кафедри.

4. НАВЧАЛЬНА (ПЕРМАНЕНТНА) ПРАКТИКА(3 КУРС).

4.1. Мета і завдання

Мета практики: удосконалити і закріпити теоретичні знання з циклу гуманітарної, професійної та практичної підготовки; сформувати навички практичної роботи у процесі соціологічного дослідження; ознайомитися з технологією отримання, обробки, аналізу і використання соціологічної інформації.

Завдання практики:

- закріплення і практичне використання здобутих теоретичних знань з соціологічних дисциплін;
- формування професійної ідентифікації майбутніх студентів та професійної самосвідомості;
- накопичення досвіду виконання професійних обов'язків, виховання почуття персональної відповідальності;
- формування вмінь і навичок діагностичної функції соціолога;
- вивчення технологій опрацювання статистичних даних як складової імперичного матеріалу;
- удосконалення технологій опитування, інтерв'ювання та анкетування.

Програмні компетентності та результати:

Після успішного проходження навчальної (перманентної) практики здобувач формуватиме наступні програмні компетентності та результати навчання:

Інтегральна компетентність - здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у соціальній сфері або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів збору соціологічної інформації.

Загальні компетентності:

- ЗК01. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.
- ЗК03. Здатність працювати в команді.
- ЗК06. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.
- ЗК09. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.
- ЗК10. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
- ЗК07. Навички міжособистісної взаємодії.

Фахові компетентності:

- ФК01. Здатність оперувати базовим категоріально-понятійним апаратом соціології.
- ФК03. Здатність аналізувати соціальні зміни, що відбуваються в Україні та світі в цілому.
- ФК04. Здатність збирати, аналізувати та узагальнювати соціальну інформацію з використанням соціологічних методів.
- ФК05. Здатність самостійно планувати, організовувати та проводити соціологічне дослідження
- ФК06. Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.
- ФК07. Здатність презентувати результати соціологічних досліджень для фахівців та нефаківців
- ФК08. Здатність дотримуватися у своїй діяльності норм професійної етики соціолога.

Програмні результати:

- ПРН01. Використовувати понятійний апарат соціології в освітній, дослідницькій та інших сферах професійної діяльності.
- ПРН03. Застосовувати положення соціологічних теорій та концепцій до дослідження соціальних змін в Україні та світі.
- ПРН04. Пояснювати закономірності та особливості розвитку і функціонування соціальних явищ у контексті професійних задач.
- ПРН05. Вільно спілкуватися державною та іноземною / іноземними мовами усно і письмово з професійних питань.
- ПРН06. Ефективно виконувати різні ролі (зокрема організатора, комунікатора, критика, генератора ідей, виконавця тощо) у команді в процесі вирішення фахових задач.
- ПРН12. Знати та дотримуватися етичних норм професійної діяльності соціолога.

4.2. Зміст практики

Навчальна (перманентна) практика організовується на підприємствах, у навчальних закладах усіх рівнів, соціальних центрах, науково-дослідних інститутах соціологічного напрямку, центрах зайнятості, комерційних організаціях та інших установах, де є соціологічна служба, соціологічна лабораторія або відділ соціологічних, соціальних та маркетингових досліджень, з метою закріплення і поглиблення теоретичних знань. Практика є важливим етапом підготовки фахівців у межах майбутньої спеціальності та досвіду самостійної роботи.

Необхідними складовими проходження навчальної перманентної практики є:

- розробка програми соціологічного дослідження з обраної проблеми;
- розробка інструментарію збору первинної та вторинної інформації;
- підготовка підсумкового звіту за результатами проведених досліджень.

У програмі дослідження зафіксовані основні етапи соціологічного практикування, які являють собою набір чітко окреслених дослідницьких кроків, що відображають зміст практики. Інструментарій збору первинної інформації – це технологічне пристосування (анкета, опитувальний лист, кодувальний лист, кодувальна таблиця) за допомогою якого збираються дані. Форма контролю – залік

4.2.1. Види робіт під час практики:

Проведення анкетування, опитування, спостереження, аналізу результатів проведеного соціологічного дослідження, обробка інформації.

4.2.2. Список рекомендованої літератури:

1. Богдан О. Що варто знати про соціологію та соціальні дослідження? Посібник-довідник для громадських активістів та всіх зацікавлених. К.: Дух и Літера, 2015. - 380 с., 3 іл.
2. Девятко И. Ф. Методы социологического исследования :учебное пособие для вузов. - М: КДУ, 2010. - 296 с.
3. Людвиченко В.О. Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни "Програмування соціологічних досліджень" (для бакалаврів). -К.: МАУП, 2019. - 36с.
4. Методологія та методи збору соціологічної інформації / Укл. Сапелкіна О.В. – К.: Акад. праці і соц. відносин Федер. проф. спілок України, 2010. - 72 с.
5. Методичні рекомендації до практичних занять з дисципліни «Основи соціальних досліджень» для здобувачів освітнього ступеня «бакалавр» зі спеціальності 232 «Соціальне забезпечення» усіх форм навчання [Електронний ресурс] / [Упоряд. : Журба І.О.] ; М-во освіти і науки України, Черкас. держ. технол. ун-т. – Черкаси : ЧДТУ, 2018. – 23 с.
6. Навчальний посібник з курсу „Соціологічні дослідження в освіті” для осіб, що навчаються в магістратурі за спеціальністю «Педагогіка вищої школи». / О.А. Марущенко, Ю.С. Сіда. – Харків: ХНМУ, 2015. – 32 с.
7. Гудзеляк І. І., Котик Л. І., Ванда І. В. Соціологія: навчально-методичний посібник для самостійної роботи студентів напряму підготовки 6.040104 – Географія. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2013. – 95 с
8. Конверський А. Основи методології та організації наукових досліджень. К. Центр навчальної літератури, 2017. 350 с.

9. <http://i-soc.com.ua/>
10. <https://dif.org.ua/>
11. <https://razumkov.org.ua/>
12. <http://www.nbu.gov.ua>
13. <http://korolenko.kharkov.com>
14. <http://www.lib.ua-ru.net>
15. https://auc.org.ua/sites/default/files/posibnyk_z_provedennya_doslidzhen_v_eb.pdf

4.2.3 Методичні рекомендації

Права і обов'язки студента-практиканта:

- ознайомитись з програмою практики і змістом робіт, які доведеться виконувати;
- пройти на кафедрі інструктаж про порядок її проходження та інструктаж з техніки безпеки, протипожежної безпеки, виробничої санітарії (під підпис) і попередження нещасних випадків; одержати від керівника практики всі необхідні документи (індивідуальні завдання, методичні рекомендації та ін.); своєчасно прибути на базу практики;
- у повному обсязі виконувати всі завдання, передбачені програмою практики, і вказівки керівника практики;
- ознайомитись з рекомендованою літературою;
- одержати у керівника практики консультацію з організаційних та методичних питань;
- взяти участь в інструктивних зборах, які організовує деканат факультету;
- узгодити і подати для затвердження керівнику практики календарний план роботи та під час практики дотримуватись термінів його виконання;
- відповідати за виконану роботу;
- до закінчення терміну проходження практики подати на кафедру календарний план, щоденні записи навчальної практики і звіт про проходження практики;
- завчасно підготувати письмовий звіт за результатами практики і захистити його на засіданні комісії.

Студент має право в разі незадоволення оцінкою чи характеристикою керівника від бази практики звернутись до деканату з проханням перевірити звітну документацію або замінити місце практики. У разі захворювання чи інших обставин, що перешкоджають студенту успішно пройти практику, йому надається право повторно пройти практику без відриву від навчання (за умови подання довідки, лікарняного листа).

Обов'язки керівника практики:

- при підготовці до практики ознайомити студентів з програмою практики, ознайомитись з навчально-методичною документацією і отримати від завідувача кафедри вказівки щодо проведення практики;
- проконтролювати підготовленість бази та об'єктів практики і в разі потреби вжити заходів щодо їх підготовки;
- безпосередньо перед початком практики провести з практикантами інструктаж з техніки безпеки, виробничої санітарії та протипожежної безпеки;
- систематично контролювати виконання програми практики студентами згідно з індивідуальними графіками;
- давати консультації студентам з організаційних та методичних питань практики;
- контролювати ведення щоденних записів навчальної практики студентів та написання звіту;
- контролювати дотримання правил внутрішнього розпорядку, встановленого на базі практики;
- ознайомити студентів з програмою практики, уточнити їх індивідуальні завдання;

- перевіряти звіти з практики і проводити їх захист.
- здійснювати методичне керування і подавати допомогу студентам при виконанні відповідних розрахунків;
- систематично інформувати кафедру про процес проходження навчальної практики;
- взяти участь у роботі комісії, призначеної завідувачем кафедри, з проведення захисту звітів з практики студентів;
- після закінчення практики скласти короткий письмовий звіт про результати практики і захист звітів разом із зауваженнями і пропозиціями щодо вдосконалення практичної підготовки студентів.

4.3. Форми і методи контролю

Під час проходження практики керівник повинен використовувати різні методи контролю: тестування, складання анкет, застосування комунікації — процесу взаємодії двох та більше суб'єктів шляхом спілкування та обміну інформації

Умовою допуску студента до підсумкового заліку є виконання програми практики, наявності позитивних оцінок з поточного контролю і представлення оформленого «Завдання-звіту».

Під час проходження практики контролюється та оцінюється наступне:

- трудова дисципліна, щоденна робота студентів;
- розробка плану соціологічного дослідження;
- проведення соціологічного дослідження;
- результативність всіх видів діяльності практиканта відповідно програмі;
- вчасна розробка і надання керівникам практики звітної документації.

4.4. Вимоги до звіту

Після закінчення практики кожен студент обов'язково звітує на підсумковій конференції про виконання загальної програми практики та індивідуального завдання. Для цього він подає на рецензування керівнику практики від університету письмовий звіт, підписаний і оцінений безпосередньо керівником виробничої практики від бази практики та документи практики згідно з загальною програмою.

До звітних матеріалів **навчальної (перманентної) практики** кожного студента входять:

- щоденник практики
- індивідуальні завдання;
- розроблена програма дослідження;
- інструментарій збору інформації;
- інші документи, які були самостійно підготовлені студентами-практикантами в процесі її реалізації.

Усі підсумкові матеріали повинні бути систематизовані, підписані керівником установи, де студенти проходили практику та підписані керівником практики від закладу вищої освіти. Після рецензування та перевірки звітних документів керівником практики від університету, студент разом з матеріалами практики захищає звіт та складає залік.

5. ВИРОБНИЧА (НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА) ПРАКТИКА (4 КУРС).

5.1. Мета і завдання

Мета практики: формування й поглиблення фахових компетентностей, практичних навичок, ознайомлення з виробничим процесом і технічним циклом виробництва на підприємстві, установі та організації, відпрацювання спеціальних умінь і навичок, збирання фактичного матеріалу для виконання дипломних проєктів.

Завдання практики:

- закріплення теоретичних знань з фахових дисциплін;
- формування професійної ідентифікації майбутніх студентів та професійної самосвідомості;
- накопичення досвіду виконання професійних обов'язків, виховання почуття персональної відповідальності;
- удосконалення технологій опитування, інтерв'ювання та анкетування;
- удосконалення техніки аналізу документів

Програмні компетентності та результати:

Після успішного проходження виробничої практики здобувач формуватиме наступні програмні компетентності та результати навчання:

Інтегральна компетентність - здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у соціальній сфері або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів збору соціологічної інформації.

Загальні компетентності:

ЗК01. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК05. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).

ЗК06. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

ЗК07. Навички міжособистісної взаємодії.

ЗК09. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

ЗК10. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК12. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Фахові компетентності:

ФК01. Здатність оперувати базовим категоріально-понятійним апаратом соціології.

ФК03. Здатність аналізувати соціальні зміни, що відбуваються в Україні та світі в цілому.

ФК04. Здатність збирати, аналізувати та узагальнювати соціальну інформацію з використанням соціологічних методів.

ФК05. Здатність самостійно планувати, організовувати та проводити соціологічне дослідження

ФК06. Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.

ФК07. Здатність презентувати результати соціологічних досліджень для фахівців та нефаківців

ФК08. Здатність дотримуватися у своїй діяльності норм професійної етики соціолога.

Програмні результати:

ПРН03. Застосовувати положення соціологічних теорій та концепцій до дослідження соціальних змін в Україні та світі.

ПРН06. Ефективно виконувати різні ролі (зокрема організатора, комунікатора, критика, генератора ідей, виконавця тощо) у команді в процесі вирішення фахових задач.

ПРН07. Вміти використовувати інформаційно-комунікаційні технології у процесі пошуку, збору та аналізу соціологічної інформації.

ПРН08. Обґрунтовувати власну позицію, робити та аргументувати самостійні висновки за результатами досліджень і аналізу професійної літератури.

ПРН09. Вміти розробляти програму соціологічного дослідження.

ПРН11. Презентувати результати власних досліджень для фахівців і нефаківців.

ПРН12. Знати та дотримуватися етичних норм професійної діяльності соціолога.

5.2. Зміст практики

Виробнича практика організовується на підприємствах, у навчальних закладах усіх рівнів, соціальних центрах, науково-дослідних інститутах соціологічного напрямку, центрах зайнятості, комерційних організаціях та інших установах, де є соціологічна служба, соціологічна лабораторія або відділ соціологічних, соціальних та маркетингових досліджень, з метою закріплення і поглиблення теоретичних знань. Практика є важливим етапом підготовки фахівців у межах майбутньої спеціальності та досвіду самостійної роботи.

Зміст програми виробничої педагогічної практики	Організаційні заходи щодо виконання
Функції структурного підрозділу, аналітичні матеріали, дослідження, документальне забезпечення дослідницької діяльності	Студенти вивчають особливості функціонування структурного підрозділу бази практики, знайомляться з аналітичними матеріалами та дослідженнями (за наявності), які проводяться на базі практики.
Соціологічна діяльність	Вивчення соціальної ситуації та методів проведення соціологічного дослідження, обирають тему та складають план власного соціологічного опитування, визначаються з вибіркою респондентів, розробляють анкету та проводять її апробацію з фахівцями бази практики.
Проведення соціологічного дослідження	Самостійна робота студентів, під час якої проводиться анкетування (фокус групи, спостереження чи експеримент) та аналізуються отримані результати.
Підготовка наукового звіту соціологічного дослідження	Самостійне опрацювання соціологічного матеріалу, написання наукового звіту, підготовка наукової презентації, розробка рекомендацій за результатами соціологічного дослідження.
Розвиток науково-дослідницької складової забезпечення бази практики.	Виготовлення методичного забезпечення на допомогу фахівцям бази практики, допомога у плануванні соціологічних досліджень згідно напрямів діяльності.
Удосконалення документального забезпечення дослідницької діяльності бази практики.	Підсумки проходження практики з обов'язковою презентацією результатів дослідження та поданням письмового звіту.

У програмі дослідження зафіксовані основні етапи соціологічного практикування, які являють собою набір чітко окреслених дослідницьких кроків, що відображають зміст практики.

Форма контролю – диф. залік

5.2.1. Види робіт під час практики:

Проведення дослідження (анкетування, опитування, спостереження, фокус-групи тощо), обробка та аналізування результатів проведеного соціологічного дослідження, презентація результатів дослідження.

5.2.2. Список рекомендованої літератури:

1. Богдан О. Що варто знати про соціологію та соціальні дослідження? Посібник-довідник для громадських активістів та всіх зацікавлених. К.: Дух и Літера, 2015. - 380 с., 3 іл.
2. Людвиченко В.О. Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни "Програмування соціологічних досліджень" (для бакалаврів). -К.: МАУП, 2019. - 36с.
3. Методологія та методи збору соціологічної інформації / Укл. Сапелкіна О.В. – К.: Акад. праці і соц. відносин Федер. проф. спілок України, 2010. - 72 с.
4. Методичні рекомендації до практичних занять з дисципліни «Основи соціальних досліджень» для здобувачів освітнього ступеня «бакалавр» зі спеціальності 232 «Соціальне забезпечення» усіх форм навчання [Електронний ресурс] / [Упоряд. : Журба І.О.] ; М-во освіти і науки України, Черкас. держ. технол. ун-т. – Черкаси : ЧДТУ, 2018. – 23 с.
5. Навчальний посібник з курсу „Соціологічні дослідження в освіті” для осіб, що навчаються в магістратурі за спеціальністю «Педагогіка вищої школи». / О.А. Марущенко, Ю.С. Сіда. – Харків: ХНМУ, 2015. – 32 с.
6. Гудзеляк І. І., Котик Л. І., Ванда І. В. Соціологія: навчально-методичний посібник для самостійної роботи студентів напряму підготовки 6.040104 – Географія. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2013. – 95 с
7. Конверський А. Основи методології та організації наукових досліджень. К. Центр навчальної літератури, 2017. 350 с.
8. Якісні дослідження в соціологічних практиках: Навч.посібник / За ред.Н.Костенко, Л.Скокової.. – К.: Ін-т соціології НАН України, 2009. – 400 с.
9. <http://i-soc.com.ua/>
10. <https://dif.org.ua/>
11. <https://razumkov.org.ua/>

5.2.3 Методичні рекомендації

Права і обов'язки студента-практиканта:

- ознайомитись з програмою практики і змістом робіт, які доведеться виконувати;
- пройти на кафедрі інструктаж про порядок її проходження та інструктаж з техніки безпеки, протипожежної безпеки, виробничої санітарії (під підпис) і попередження нещасних випадків; одержати від керівника практики всі необхідні документи (індивідуальні завдання, методичні рекомендації та ін.);· своєчасно прибути на базу практики;
- у повному обсязі виконувати всі завдання, передбачені програмою практики, і вказівки керівника практики;
- ознайомитись з рекомендованою літературою;
- одержати у керівника практики консультацію з організаційних та методичних питань;

- взяти участь в інструктивних зборах, які організовує деканат факультету;
- узгодити і подати для затвердження керівнику практики календарний план роботи та під час практики дотримуватись термінів його виконання;
- відповідати за виконану роботу;
- до закінчення терміну проходження практики подати на кафедру календарний план, щоденні записи навчальної практики і звіт про проходження практики;
- завчасно підготувати письмовий звіт за результатами практики і захистити його на засіданні комісії.

Студент має право в разі незадоволення оцінкою чи характеристикою керівника від бази практики звернутись до деканату з проханням перевірити звітну документацію або замінити місце практики. У разі захворювання чи інших обставин, що перешкоджають студенту успішно пройти практику, йому надається право повторно пройти практику без відриву від навчання (за умови подання довідки, лікарняного листа).

Обов'язки керівника практики:

- при підготовці до практики ознайомити студентів з програмою практики, ознайомитись з навчально-методичною документацією і отримати від завідувача кафедри вказівки щодо проведення практики;
- проконтролювати підготовленість бази та об'єктів практики і в разі потреби вжити заходів щодо їх підготовки;
- безпосередньо перед початком практики провести з практикантами інструктаж з техніки безпеки, виробничої санітарії та протипожежної безпеки;
- систематично контролювати виконання програми практики студентами згідно з індивідуальними графіками;
- давати консультації студентам з організаційних та методичних питань практики;
- контролювати ведення щоденних записів навчальної практики студентів та написання звіту;
- контролювати дотримання правил внутрішнього розпорядку, встановленого на базі практики;
- ознайомити студентів з програмою практики, уточнити їх індивідуальні завдання;
- перевіряти звіти з практики і проводити їх захист.
- здійснювати методичне керування і подавати допомогу студентам при виконанні відповідних розрахунків;
- систематично інформувати кафедру про процес проходження навчальної практики;
- взяти участь у роботі комісії, призначеної завідувачем кафедри, з проведення захисту звітів з практики студентів;
- після закінчення практики скласти короткий письмовий звіт про результати практики і захист звітів разом із зауваженнями і пропозиціями щодо вдосконалення практичної підготовки студентів.

5.3. Форми і методи контролю

Під час проходження практики керівник повинен використовувати різні методи контролю: тестування, складання анкет, застосування комунікації — процесу взаємодії двох та більше суб'єктів шляхом спілкування та обміну інформації

Умовою допуску студента до підсумкового заліку є виконання програми практики, наявності позитивних оцінок з поточного контролю і представлення оформленого «Завдання-звіту».

Під час проходження практики контролюється та оцінюється наступне:

- трудова дисципліна, щоденна робота студентів;
- розробка плану соціологічного дослідження;

- проведення соціологічного дослідження;
- результативність всіх видів діяльності практиканта відповідно програмі;
- вчасна розробка і надання керівникам практики звітної документації.

5.4. Вимоги до звіту

Після закінчення практики кожен студент обов'язково звітує на підсумковій конференції про виконання загальної програми практики та індивідуального завдання. Для цього він подає на рецензування керівнику практики від університету письмовий звіт, підписаний і оцінений безпосередньо керівником виробничої практики від бази практики та документи практики згідно з загальною програмою.

До звітних матеріалів **виробничої (науково-дослідницької) практики** кожного студента входять:

- щоденник практики
- індивідуальні завдання;
- розроблена програма дослідження;
- інструментарій збору інформації;
- план власного соціологічного опитування;
- написання статті до дипломної роботи.

Усі підсумкові матеріали повинні бути систематизовані, підписані керівником установи, де студенти проходили практику та підписані керівником практики від закладу вищої освіти. Після рецензування та перевірки звітних документів керівником практики від університету, студент разом з матеріалами практики захищає звіт та складає д.залик.

6. ПЕРЕДДИПЛОМНА ПРАКТИКА (4 КУРС).

6.1. Мета і завдання переддипломної практики

Метою практики є поглиблення і узагальнення знань, теоретичної підготовки з курсу «Соціологія»; удосконалення умінь фахівця з дослідницької діяльності, як у теоретичному, так і у практичному плані.

Завдання практики:

- 1) поглиблення теоретичних знань, встановлення зв'язку з практичною діяльністю;
  - 2) створення умов для розвитку індивідуальних здібностей і самореалізації студента-майбутнього фахівця соціальної сфери;
  - 3) формування умінь використовувати теоретичні методи пізнання: аналіз, синтез, узагальнення тощо;
- Проходження практики передбачає набуття **знань** про:
- методику дослідницької роботи при аналізі конкретних явищ і процесів у соціальній сфері;
  - методи збору інформації її обробки (в тому числі й комп'ютерної);

Програмні компетентності та результати:

Після успішного проходження переддипломної практики здобувач формуватиме наступні програмні компетентності та результати навчання:

Інтегральна компетентність - здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у соціальній сфері або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів збору соціологічної інформації.

Загальні компетентності:

ЗК10. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК12. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Фахові компетентності:

ФК08. Здатність дотримуватися у своїй діяльності норм професійної етики соціолога.

Програмні результати:

ПРН02. Розуміти історію розвитку соціології, її сучасні концепції та теорії, основні проблеми.

ПРН03. Застосовувати положення соціологічних теорій та концепцій до дослідження соціальних змін в Україні та світі.

ПРН05. Вільно спілкуватися державною та іноземною / іноземними мовами усно і письмово з професійних питань.

ПРН07. Вміти використовувати інформаційно-комунікаційні технології у процесі пошуку, збору та аналізу соціологічної інформації.

ПРН09. Вміти розробляти програму соціологічного дослідження.

ПРН10. Володіти навичками збору соціальної інформації з використанням кількісних та якісних методів.

6.2. Зміст практики

Зміст практики визначається темою наукового дослідження, вимогами, що розроблено випускаючою кафедрою для виконання кваліфікаційної роботи. Виходячи із поставлених завдань студент має вивчити і узагальнити літературні джерела, розробити проект дослідження в цілому та експериментальної частини зокрема, провести експериментальне дослідження, обробити теоретичні та емпіричні результати, оформити всі матеріали згідно з вимог до студентських наукових робіт, підготуватися до публічного захисту випускної роботи.

6.2.1. Основні види робіт:

- робота над вимогами щодо оформлення кваліфікаційної роботи;
- розробка методичних рекомендацій (відповідно до теми дослідження), які можуть бути використані у практичній діяльності;
- оформлення наукової статті до дипломної роботи;
- перевірка на плагіат;
- підготовка презентації випускної роботи: слайди
- підготовка виступу до захисту дипломної роботи.

6.2.2.Список рекомендованої літератури

1. Богдан О. Що варто знати про соціологію та соціальні дослідження? Посібник-довідник для громадських активістів та всіх зацікавлених. К.: Дух и Літера, 2015. - 380 с., 3 іл.
2. Людвиченко В.О. Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни "Програмування соціологічних досліджень" (для бакалаврів). -К.: МАУП, 2019. - 36с.
3. Методологія та методи збору соціологічної інформації / Укл. Сапелкіна О.В. – К.: Акад. праці і соц. відносин Федер. проф. спілок України, 2010. - 72 с.
4. Методичні рекомендації до практичних занять з дисципліни «Основи соціальних досліджень» для здобувачів освітнього ступеня «бакалавр» зі спеціальності 232 «Соціальне забезпечення» усіх форм навчання [Електронний ресурс] / [Упоряд. : Журба І.О.]; М-во освіти і науки України, Черкас. держ. технол. ун-т. – Черкаси : ЧДТУ, 2018. – 23 с.
5. Навчальний посібник з курсу „Соціологічні дослідження в освіті” для осіб, що навчаються в магістратурі за спеціальністю «Педагогіка вищої школи». / О.А. Марущенко, Ю.С. Сіда. – Харків: ХНМУ, 2015. – 32 с.
6. Гудзеляк І. І., Котик Л. І., Ванда І. В. Соціологія: навчально-методичний посібник для самостійної роботи студентів напряму підготовки 6.040104 – Географія. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2013. – 95 с
7. Конверський А. Основи методології та організації наукових досліджень. К. Центр навчальної літератури, 2017. 350 с.
8. <http://i-soc.com.ua/>
9. <https://dif.org.ua/>
10. <https://razumkov.org.ua/>

6.2.3. Методичні рекомендації

До захисту приймається випускна робота, що перевірена керівником не пізніше ніж за тиждень до офіційного призначення терміну й захисту в комісії. Керівник перевіривши роботу на титульному листі здійснює допис, про рекомендацію до захисту, або про необхідність доопрацювання роботи А також попередню оцінку змісту роботи (ця оцінка враховується при захисті, але не є остаточною). Передзахист роботи проводиться перед комісією в складі 2 викладачів, яка затверджена на кафедрі, та керівника дипломної роботи.

Під час захисту дипломної студент повинен стисло (в строк до 10 хвилин) викласти результат роботи з обраної теми і відповісти на поставленні питання комісії, які фіксуються в протоколі захисту роботи. Комісія оцінює результат захисту роботи оцінюючи й залежно від якості виконання і виставляє диференційований залік з оцінкою ("незадовільно", "задовільно", "добре", "відмінно"). Доповідь на захисті першого розділу дипломної роботи може мати таку логічну послідовність: Тема роботи; Актуальність теми (й цінність для науки або методики); Основні теоретичні питання, які розглядаються в роботі.

Після виступу студента та відповіді ним на запитання керівник коротко характеризує відношення студента до роботи та аргументовано пропонує комісії свою оцінку роботи. Позитивні і негативні сторони роботи обговорюються у відкритій дискусії членів комісії в присутності студента. В дискусії можуть прийняти участь всі особи, присутні на захисті. Остаточна оцінка затверджується відкритим голосуванням тільки членів комісії.

6.3.Форми і методи контролю

Формою контролю переддипломної практики є представлення дипломної роботи науковому керівнику, який робить відповідну помітку про виконання науково-дослідної роботи. Результати проходження переддипломної практики враховуються на попередньому захисті випускної роботи на кафедрі (квітень 2020 року).

6.4. Вимоги до звіту

Звіт з переддипломної практики проводиться у два етапи: на засіданні кафедри (попередній захист випускної роботи) та на публічному захисті під час роботи ДЕК, де відбувається оцінювання результатів наукової роботи. Кваліфікаційна випускна робота оформлюється і здається згідно вимог щодо подібного типу робіт.